

MÀRIUS SAMPERE. APUNT I NOTA DE PERFIL
Isidor Cònsul

I) NOTA DE PERFIL

La poesia de Màrius Sampere, que a hores d'ara ningú no dubta a qualificar entre les més singulars de la literatura catalana de la segona meitat del segle XX, ha passat el purgatori d'una difícil travessa del desert i la severa penitència d'un llarg viatge en solitari. El doble peatge, però, li ha permès salvar els papers de la pròpia independència i l'estalvi de no haver de pagar penyora de vassallatge a les estètiques que, des dels primers seixanta fins ara mateix, han ocupat l'àmbit de la poesia catalana. Quan aquesta trajectòria es contempla amb la perspectiva suficient, ja es veu que la bella disposició dels astres ho havia aplegat així des de les mateixes beceroles del poeta: d'ençà que el seu primer recull, *L'home i el límit*, es va endur contra pronòstic i amb la sorpresa de tothom el premi Carles Riba de 1963. Alguna vegada s'ha dit, sempre amb la boca petita, que el jurat comptava premiar un recull de Manuel de Pedrolo que en comptes de presentar-se a pit nu ho feia sota el pseudònim de Màrius Sampere. I aneu a saber fins a quin punt no foren els efectes secundaris de l'estranyesa els qui retardaren cinc anys la publicació dels poemes.

L'any 1968, quan va publicar-se *L'home i el límit*, el poeta Màrius Sampere (Barcelona, 28 de desembre de 1928) era a frec dels quaranta anys, en feia una colla que escrivia –de bon començament ho havia assajat en castellà- i es trobava en una cruïlla cabdal del propi camí. Si girava l'esguard al temps de la minyonia topava amb la tristesa del drama familiar de la separació i posterior reconciliació (al cap de nou anys) dels seus pares, amb els records d'infantesa a Sant Adrià del Besós, la tongada dels estudis de batxillerat i l'experiència del món del treball, a partir dels quinze o setze anys, en el laboratori fotogràfic d'un oncle seu. Força més granat, a vint-i-cinc anys, van arribar els estudis de música, l'establiment professional pel seu compte a Badalona i els vincles culturals, humans i artístics amb la nova ciutat: el musical del "Grup Estrop", el periodístic a "La Voz de Badalona" i un bell rastre d'amics de corda poètica com Joan Argenté i Josep Gual. Ja més ençà, en els anys que roden de 1963 a 1968, Màrius Sampere provà sort amb la narrativa, tirà amb tenacitat als Jocs Florals (guanyà un accèssit als de Marsella de 1967 i dues flors naturals, Badalona i Zurich, el mateix any 1968), es traslladà a treballar a Santa Coloma de Gramanet, patí el trauma de la mort del pare, va veure finalment l'edició

del llibre guardonat amb el Carles Riba i va acceptar a contracor el silenci de la crítica. Més greu, encara. No fou només el vuit d'un oblit relatiu: també hi jugà la paradoxa de veure com es forçava la seva obra perquè, encasellada a contrapèl, participés d'uns esquemes de realisme històric que no eren els seus.

Vist pel costat de les vivències positives, l'acidesa d'aquell silenci de la crítica es devia endolcir amb la joia de l'amor. L'any 1969, Màrius Sampere es va esposar amb Maria del Carme Tarrés, al costat de la qual trobà un recer de caliu i seguretat, en un temps que fou difícil perquè aflorava, encara, el dol de la mort del pare, el 1968 com s'ha dit, i no trigaria a arribar la de la mare, l'any 1973. Per tots dos, el poeta sentia, i sent, una devoció extraordinària que ha deixat un rastre d'amor important en la seva poesia. Tot i això, la migrada recepció del primer llibre va empènyer Màrius Sampere a espavilar-se i trobar uns camins de sortida per als seus versos que, des de la perspectiva actual, no semblen adients a una trajectòria de sòlida i segura construcció. Podríem alleujar els càrrecs de consciència apuntant que es tracta de la torna o el peatge a una història desestructurada, però el cas és que, per un espai de prop de vint anys, l'obra de Màrius Sampere va papallonejar entre premis menors i certàmens de Jocs Florals (fou nomenat Mestre en Gai Saber l'any 1972) buscant alternatives i fórmules d'ajut per tal que la producció poètica acabés retrobant-se en forma de llibre. El seu segon volum, *Poemes de baixa freqüència* (1976), fou premi Ribas i Carreras, el 1975, i l'any anterior, amb el títol, *Poemes il·lícits*, havia guanyat el premi President Macià a Amsterdam. Així mateix, *Samsara* (1982), fou premi Jordi de sant Jordi, 1982; i *Llibre de les inauguracions* (1986), premi Miquel de Palol, 1984.

Mentrestant, el pòquer dels primers llibres havia donat cos i solvència a l'angoixada densitat d'una veu original i nova, a una actitud rebel pels endormits silencis de Déu i el misteri de la mort, a un verb que de tan sincer podia semblar procaç, a una gestualitat interrogant i de dimensió còsmica, a un sentit nu i essencial del poema, i a una escriptura aspra que esgarrapa el paper en comptes d'acaronar-lo. Però va haver d'esperar fins a 1986, vint-i-tres anys després d'haver guanyat el Carles Riba, que un poeta i editor sensible com Àlex Susanna es convertís en el primer suport públic d'una trajectòria poètica singular que va rebre, tot seguit, l'acomboiament d'un parell de poetes de la generació olímpica (Vicenç Llorca i Jaume Subirana) i la finor de nas, en matèria poètica, de Sam Abrams. En la dècada

i escaig que va de 1986 i 1996, Àlex Susanna publicà mitja dotzena de llibres de Màrius Sampere: l'esmentat *Llibre de les inauguracions* (1986), *Oniris i el tret del caçador* (1987), *L'ocell que udola* (1990) -tots dos fonamentals- *La taula i les estrelles* (1992), *La cançó de la metamorfosi* (1995) i l'imprescindible *Demiúrgia* (1996). Al mateix temps, el poeta Vicenç Llorca, potser per un sentit tribal o una militància vinculada a Santa Coloma de Gramanet, es convertí en el primer crític entestat a garantir les bondats i la vàlua poètica de Màrius Sampere, i l'estudià, al marge d'uns quants d'articles a la premsa, en el treball *L'obra poètica de Màrius Sampere (Assaig de revisió del realisme històric)* (1989). Jaume Subirana, per la seva banda, el va incloure en el CD-ROM *Dotze sentits* (1996) i, amb Sam Abrams, ha triat i prologat l'extensa antologia *Si no fos en secret* (1999), que deu ser, ara com ara, l'eina més útil i eficaç per acostar-se al conjunt de la trajectòria que compta, pel cap baix, amb trenta-set anys d'existència i el quant de deu reculls d'alta poesia.

II) APUNT

L'escriptura important esdevé necessària. En els seus consells al jove F.X. Kappus, el poeta R.M. Rilke argumentava sobre la necessitat de llançar-se sense por a explorar el fonament del fet d'escriure: "*comprovi si estén les arrels en el lloc més profund del seu cor: confessi's si es moriria en el cas que li fos refusat escriure. I, per damunt de tot preguntis, en l'hora més callada de la seva nit: he d'escriure? Aprofundeixi en vostè mateix, tot cercant una resposta des del més pregon. I si calgués que la resposta fos d'assentiment, si li fos lícit solucionar aquesta seriosa pregunta amb un fort i simple he d'escriure, edifiqui la vida tot seguint aquesta necessitat*". Tot i que han volat prop de cent anys des del 1903 de l'epístola de Rilke, aquesta necessitat en l'escriptura manté la seva vigència i, en la meua perspectiva, il·lumina l'estranya solidesa literària de Màrius Sampere. La poesia li es necessària perquè neix dels interrogants i les paradoxes de la vida i d'una actitud que, a ell mateix, el manté tothora en el lliandar del misteri, com apunta el vers de cloenda del poema *Si no fos en secret*.

No és una empresa fàcil analitzar, o mirar d'explicar, la poesia de Màrius Sampere. A vegades, hi ha poemes i sobretot poemes que, a més de llegir-los, o potser a força de fer-ho, il·luminen tot d'una una visió del món, o ajuden a clarificar una determinada relació del poeta amb la vida, o tenen l'encert d'empresonar estats

d'ànim que semblen paral·lels, sentiments i vivències coneguts, dolors i angoixes que ens són familiars i que en certa manera el lector pot considerar intercanviables o propis. En el cas de Màrius Sampere hi ha l'efecte rilkià de la necessitat d'escriure i l'urgència de fer-ho a cor obert, donant sortida a una riuada de versos que, amb tendència recurrent i obsessiva, parlen del silenci de l'Absolut, del enigma de néixer i morir, del misteri dels "jo" i els "altres" que ha estat el poeta al llarg dels anys, del dolor de viure a la llum de la incertesa i en l'obscuritat del dubte, de l'íntima rebel·lia de qui se sent orfe i abandonat de Déu, i la paradoxa que suposa tenir-ne necessitat per contestar els interrogants sense resposta i aclarir els secrets del frau de l'existència; i l'ombra captiva dels pares, i la plenitud de l'amor, i la crueltat dels dies, i la impossibilitat de ser feliç ...

Una lírica cantelluda que defuig l'harmonia postissa i la retòrica benpensant de tradició noucentista. S'ha dit que els seus referents venen del romanticisme i potser o remarca el gest rebel, fins i tot en la forma, de molts poemes sembla que ho afirmi. A *Demiúrgia*, hi ha el poema *Ofici* que funciona, em penso, com una de les poètiques més esmolades i precises del mester de Màrius Sampere o n'apunta que li agradaria escriure versos més amables i planers *com ho saben fer els poetes nets de culpa, / evitant l'excessiu, la dissonància, / sense caure en el parany del mot pervers, / amb la minsa mesura de no comprometre / ànima ni nom ...* Poetes, continua, dels que sostenen (acabar aquest punt amb el comentari del poema)

Punt final (màxim 40 ratlles sobre *Subllum*)